

OSMANLI-SAFEVÎ İLİŞKİLERİNE DAİR ÖNEMLİ BİR KAYNAK: 16. ASRA AİT BİR MÜNŞEAT MECMUASI

Refet YİNANÇ*
Ömer ÖZKAN**

Özet

Çalışmamızda, kataloglarda yer almayan ve daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan bir münşeât mecmuası üzerinde durulmuştur. Yazarı bilinmeyen ve içerdiği yazışmalar itibarıyla, özellikle Kanuni Sultan Süleyman dönemi Osmanlı-Safevî ilişkileri açısından ciddi bir vesika niteliği taşıyan eser Ord. Prof. Mükrimin Halil YİNANÇ'ın şahsî kütüphanesinde yer alır. Eseri ciddi şekilde incelediği anlaşılan Mükrimin Hoca, mecmuanın başına ve sonuna bir fihrist ilave etmiştir.

Âgâh Sırrı Levend münşeât mecmualarını tasnif etmiştir buna göre, bizim ele alacağımız eser; çoğu Kânûnî Sultan Süleyman devrine ait olmak üzere Osmanlı sultanlarının yazışmalarını içermesi münasebetiyle “Resmî yazılardan toplanmış münşe’âtlar” sınıfına girmektedir. Mecmua, aşağıdaki indekste de görüleceği üzere oldukça önemli yazışmaları muhtevidir. Bu bakımdan, bir an önce ilim âlemine sunulması önem arz etmektedir.

Bilindiği gibi münşeât mecmuaları Türk tarihinin önemli kaynakları arasında yer alır. Edebî bakımdan da önem arz ederler. Döneminin siyasal, sosyal ve ekonomik cephesine de ışık tutması itibarıyla birincil kaynak özelliği taşırlar.

Anahtar Kelimeler: İnşâ, mecm’â-i münşe’ât, nâme, Osmanlı, Safevî

AN IMPORTANT RECORD ABOUT THE INTERRELATION OF OTTOMAN AND SAVAVIDS: MECMÛ’A-I MUNSE’ÂT THAT WRITTEN IN 16th CENTURY

Abstract

In this study dealt with a mecmû’a-i münşe’ât that has never been worked on before and any catalog doesn’t have it. This work that we dont know its writer and especially tells about the period of Süleyman The Magnificent and interrelation between Ottoman Empire and Safavids. Therefore this work is an important record about the history of this century. This münşe’ât is in Ord. Prof. Mükrimin Halil YİNANÇ’s private library. Prof. YİNANÇ examined closely and created an index of the manuscript.

Mecmû’a-i münşe’âts were classified by Âgâh Sırrı Levend. According to this classification the mecmû’a that we work on is in first group called “Mecmua’s that consist of official writings”.

Every mecmû’a-i münşe’ât is not only important in a literary sense, but also these works are primary sources of Turkish history and culture.

Keywords: İnşâ, mecmû’a-i münşe’ât, letter, Ottoman, Safavids

* Yrd. Doç. Dr., pervinergun@gazi.edu.tr, Gazi Üniversitesi, Ankara/Türkiye

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, GEF, Türkçe Eğitimi Bölümü, Ankara/Türkiye

Giriş

Sözlüklerde “yapı, yapma, vücuda getirme” (A.Vefik 2000:665, Ş.Sami 2001:12) gibi anlamlara gelen “inşâ” kelimesi, edebî bağlamda, “güzel yazı ve güzel nesir” (Tâhirü'l-Mevlevî 1994:66) yerine kullanılmış; güzel yazı ve nesir yazana da “münşî” denmiştir. Münşe'ât ise münşilerin kaleme aldığı, sanat yönü ağırlıklı olan düz yazılar ve bunların yazılı bulunduğu eserler anlamında literatürde yer almıştır.

Münşe'ât Mecmuaları olarak tavsif ettiğimiz bu eserler içeriklerine göre Agâh Sırrı Levend tarafından dört farklı grupta değerlendirilir (Levend 1998:113-116):

1.Resmî yazılardan toplanmış münşe'âtlar: Menâhicü'l-İnşâ, Münşe'âtü's-Selâtin, Düstürü'l-İnşâ vb.

2.Münşe'ât ya da mecmû'a adı altında “ümerâ, hükemâ, havâtin, sâdât, şuarâ, ulemâ, guzât, kuzât, meşâyih, vüzerâ” için yazılacak yazıların başlıkları, hâtimeleri, bu yazılara uygun düşecek cümleler, ibareler, beyitler ve örnekler veren eserler: Nâbî adına kayıtlı Münşe'ât, Râşid, Râzî, Fasîh Ahmed Dede Münşe'âtlarının bulunduğu mecmûanın II. Bölümü vb.

3.Yalnız bir şairin mektuplarından oluşan münşe'âtlar: Şeyhülislam Ebussuûd Efendi, Gelibolulu Âlî Münşe'âtları vb.

4.Başka başka şairlerin mektuplarından oluşan münşe'âtlar: Veysî, Ganî-zâde Nâdirî ve başkalarının gazelleriyle mektuplarından oluşan Mecmû'atü'l-Münşe'ât vb.

Agâh Sırrı Levend'in bu tasnifine göre bizim ele alacağımız eser; çoğu Kânûnî Sultan Süleyman devrine ait olmak üzere Osmanlı sultanlarının yazışmalarını içermesi münasebetiyle birinci gruba dahil olmaktadır. Mecmua, aşağıdaki indekste de görüleceği üzere oldukça önemli yazışmaları muhtevidir. Bu bakımdan, bir an önce ilim âlemine sunulması önem arz etmektedir.

Eserin nüsha tavsifini ve fihristini vermeden önce birkaç hususu belirtmek gerektiği kanaatindeyiz. 139 varaktan oluşan eserin hemen başında, merhum Ord. Prof. Mükrimin Halil YİNANÇ'ın kendi el yazısıyla düştüğü “Min Kütübü'l-Fakîr Mükrimin Bin Halil Bin Mehmed Elbistânî” notu yer alır. Şu anda Prof. Dr. Refet YİNANÇ'ın kütüphanesinde yer alan eser, bu ibareden de anlaşılacağı üzere merhum Hoca'nın o, dillere destan zengin kütüphanesinden sadece bir numunedir¹. Şüphesiz ki Ord. Prof. Mükrimin Halil YİNANÇ Türk tarihinin adı hiçbir zaman unutulmayacak âlimlerinden birisidir. Hiç evlenmeyen ve kendisini adeta Türk kültür ve tarihine vakfeden bu büyük insan, yıllar boyunca bilgi hazinesini etrafındakilere cömertçe açmış, sadece üniversite kürsüsünde değil; halkevleri, kahvehaneler ve

muhtelif sohbet meclislerinde insanlara tarih zevki kazandırmıştır. Bu anlamda, onun mirasında yer alan kitapların ve notların okuyucuyla ve ilim âlemiyle buluşmasına vesile olmanın haklı şeref ve gururunu yaşıyoruz.

Yayına hazırladığımız bu Münşeât Mecmuası, Mükrimin Hoca tarafından belli ki ciddi şekilde incelenmiştir. Zira Hoca, eserin detaylı fihristini hazırlamış ve eserin baş ve son kısmına ilave etmiştir.

Eserin nüsha tavsifi şöyledir:

300x140/230x70 ölçülerinde, 31 satır, 139 Varak, âharlı kâğıt, küşebendli şemseli kahverengi deri cilt, kimi sayfalar rutubet tesiriyle yıpranmış, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmış ve yer yer kimi önemli kelime ve ifadeler kırmızı çizgiyle vurgulanmış, 109. varaka kadar eserin derkenarı da dolu, eserin başına Mükrimin Halil Yinanç tarafından Fihrist eklenmiş, sonuna ise eserin hâşiyesinde yer alan konuların fihristi ilave edilmiştir, eserde herhangi bir ketebe vs. kaydı yer almamaktadır. Eserin başında “Min Kütübî'l-Fakîr Mükrimin Bin Halil Bin Mehmed Elbistânî” ibaresi yer alır.

Başı: Hamd-i firâvân ü senâ-yı bi-pâyân ol Sultân-ı azîmü'ş-şân bâhirü'l-bürhân hazretlerine ki münşiyân-ı ...

Sonu: Şerh ü beyân olunan şürût u uhûddan adûl ü inhirâf göstermeyem fi evâhir-i şehri cumaziyel âhire sene 1016

Ord. Prof. Mükrimin Halil YINANÇ tarafından eserin hâşiyesindeki bilgileri de içeren Fihrist aşağıdaki gibidir:

Fihrist (iç sahifeler):

Mukaddime

Hadîs-i Kudsî

Hutbe-i Nikâh-ı Âdem Aleyhisselâm bâ-Havvâ

Sultân-ı Enbiyâ Aleyhissalâtü Vesselâmın Kayser-i Rûma Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir

Bu Dahi Hazreti Resûlden Rûmda Herakle Gönderilen Mektûb-ı Şerîfdir

Cevâb-ı Mektûb-ı Devlet Lüzûm ez-Cânib-i Kayser-i Rûm

Sultân-ı Enbiyânın Kâffe-i Nâsa Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir

Sultân-ı Enbiyânın Hars Müssânî'ye Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir

- Sultân-ı Enbiyânın Kısra'ya Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Sultân-ı Enbiyânın Melik-i Habeş'e Necâşi'ye Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Necâşi Mektûb-ı Hazret-i Resûl Aleyhisselâma Cevâbıdır
Hazreti Resûl Aleyhisselâmın Mısır'a Mukavkıs'a Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Hazreti Resûl Aleyhisselâma Mukavkıs'dan Gelen Cevâbıdır
Hazreti Resûl Tarafından Ceyfer ve Amr Ebnâ Celendî'ye Gönderilen Mektûb-ı Şerîfdir
Hazreti Resûlün Münzir bin Savâ'ya Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Hazreti Resûlün Yuhannâ'ya Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Hazret-i Resûl Tarafından Ehl-i Cerba ve Ezruh'a İrsâl Olunan Mektûb-ı Şerîfdir
Hazreti Resûl Tarafından Ebû Zamîr'e Gönderilen Mektûb Ma'dâ Nâm Kimesne Hazreti Resûlden Bir Kul Satın Aldıkda Yazılmıştır
Hazreti Ebûbekir-ı Sıddîk'in Ehl-i Mekke'ye Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Hazreti Ebûbekir-i Sıddîk'in Hâlid Bin Velid'e Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Hâlid Bin Velid'in İrsâl Ettiği Cevâbıdır
Hazreti Ömer'in Ebû Ubeyde'ye Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Bu Mektûb Dahi Hazreti Ömer'den Ebû Ubeyde'yedir
Bu Mektûb Dahi Kezâlik Ebû Ebuyde'ye İrsâl Olunmuştur
Ebû Ebuyde'den Hazreti Ömer Radiyallahuanh Tarafına
Bu Mektûb Dahi Hazreti Ömer'den Ebû Ubeyde'ye İsdâr Olunmuştur
Bu Mektûb Dahi Anlaradır
Ebû Ubeyde'den Hazreti Ömer'e Gelmiştir
Hazreti Ömer'den Ebû Ubeyde'yedir
Bu Dahi Hazreti Ömer'den Ebû Ubeyde'ye Gönderilmiştir
Hazreti Ömer'in Kaysere Gönderdiği Mektûb-ı Şerîfdir
Hazreti Osmân-ı Zinnûreyn Kûfe Âmili Velid'e Göndermişlerdir
Hazreti Ali Tarafından Basra'da Âmiline Gönderilmiştir
Hazreti Ali Tarafından Muâviye'ye İrsâl Olunmuştur
Hazreti İmâm Ali'ye Muâviye Tarafından Gelen Cevâbıdır
Def'a-i Sânde İmâm Ali Tarafından Muâviye'ye Gönderilmiştir

- Hazreti İmâm Hüseyin'e Amr ibn Sa'd'ın Gönderdiği Mektûbdur
Hazreti İmâm Hüseyin Tarafından Yazılan Cevâbdır
İnebahtı Kal'ası Feth Olundukda Sultân Bâyezid'in Oğlu Şehzâde Sultân Ahmed'e Yazdığı Fetihnâmedir
Şehzâde Ahmed Tarafından Bu Fetihnâmenin Cevâbıdır
Sultan Süleyman Tarafından Tatar Hânı Cânibine İrsâl Olunan İrakeyn Fetihnâmesidir
Feth-i Kal'a-i Budun Der-Zamân-ı Sultân Süleymân
Bin On Yedi Senesi Recebinde Nemçe Kralı Rudolfuş'a Sultân Ahmed Zamanında Yazılan Ahdnâmedir
Lih Kralına Yazılan Ahdnâmedir
Sultân Murâd Bin Selîm Hân Asırlarında Acem Şâhı Abbâs Melik Musâlahaya Sülûk Edip Rehn Tarikiyle Haydar Mîrzâyı Gönderip Emn ü Emân Talep Eyledikde Hâce Efendi İnşâsı İle Yazılan Ahdnâmedir
Sultân Ahmed Hân İle Şâh Abbâs Mâbeyninde Musâlahâ Oldukda Şeyhilislâm Hâcezâde Mehmed Efendi İnşâsıyla Tahrîr Olunan Sulhnâmenin Sûreti
Mekke Hâkimi Seyyid Hasan'a Yazılan Nâmedir
Sultân Süleyman Tarafından Buhârâ Hânı Olan Pîr Muhammed Hân'a Yazılmışdır
Sultân Süleyman Cânibinden Def'a-i Râbi'ada Mustafâ Çavuş ve Hasan Çavuşla ve Elçi Adamlarından İns Kulu ve Hacı Bayramla Giden Nâmedir
Sultân Süleyman Zamânında Meyhânelerin Ref'inden Sonra Şâha Gönderilen Nâmedir
Sultân Süleyman Tarafından Şâh Tahmasb'ın Saltanatı İstima'ıyla Gönderilen Nâmedir
Sultân Süleyman Zamanında Tahmasb'dan Doğanlarla Gelen Nâmenin Cevâbıdır
Sultân Süleyman Hân'ın Câmi'i Şerifi Temâm Oldukda Şâhdan Gelen Nâmenin Cevâbıdır
Sultân Süleyman Hân Tarafından Şâh İsmâil'e İrsâl Olunan Nâmedir
Hudûd Âzerbaycân'a Dâhil Olundukda Sultân Süleyman Tarafından Şâha İrsâl Olunan Nâmedir
Sultân Murâd Bin Selîm Hân Asrında Nişancı Abdulyahyâ İnşâsıyla Şâha İrsâl Olunan Nâmedir

Şâh-ı Acem Tarafına Yazılmış Nâmedir bâ-Müsvedde-i Hâce Efendi

Mahak Hâkimi Şemhâl'e Yazılmış Nâme-i Hümâyundur

Dağıstan ... Yazılmış Nâme-i Hümâyundur

Franca Pâdişâhına Yazılmış Nâme-i Hümâyundur (Sultân Süleyman Tarafından)

Bu Dahi Franca Pâdişâhına Yazılmış Nâme-i Hümâyundur (Sultân Süleyman Tarafından, Turgut Re'isden Bahs Olunmaktadır)

(2.v)

Bu Dahi Franca Pâdişâhına Yazılmış Nâme-i Hümâyundur (Sultân Süleyman Tarafından, Turgut Re'is'den Bahs Olunuyor)

Bu Dahi Franca Pâdişâhına Yazılmışdır (Sultân Tarafından Turgut Beg'den Bahs Olunmaktadır)

Mecc Kralına Yazılıp İrsâl Olunan Nâme-i Hümâyun Süreti (Sultân Süleyman Tarafından)

Lih Kralına Yazılıp İrsâl Olunan Nâme-i Hümâyunun Süreti (Sultân Süleyman Tarafından)

Franca Pâdişâhına Yazılıp İrsâl Olunmuş Nâme-i Hümâyunun Süretidir (Sultân Süleyman Tarafından, Turgut Re'is'den Bahs Olunmaktadır)

Bender Süret-i Hâkimi Recep Hân'a Yazılıp İrsâl Olunmuş Nâme-i Hümâyun Süretidir (Sultân Süleyman Tarafından)

Gücerât Pâdişâhı Ahmed Sultâna Yazılmış Nâme-i Hümâyunun Süretidir (Sultân Süleyman Tarafından)

Tatar Hânı Abdüllatif Hân'a Yazılmış Nâme-i Hümâyunun Süretidir (Sultân Süleyman Tarafından Sene 957)

Semur Hân'a Yazılmış Nâme-i Hümâyun Süretidir

Şeref Hân Kızılbaşdan Rûgerdân Olup Geldikde Sultân Murâd Hân Bin Selim Hân Tarafından Vârid Olan Nâmedir

Sultân Murâd Bin Selim Hân Tarafından Acem Şâhı Muhammed Hudâbende'ye Yazılmış Nâme-i Hümâyundur

Sultân Mehmed Tarafından Uzun Hasan'a İrsâl Olunan Nâme-i Hümâyundur Murâd Paşa Tarafından Allahverdi Hân'a Yazılmışdır

Vezir-i A'zam Mehmed Paşa Tarafından Tahmasb Oğlu Mehmed Mîrzâ'ya Yazılan Mektûb Süretidir (Murâd-ı Sâlis Zamânı)

İslâh-ı Mâbeyn İçin Vezir-i A'zâm'dan Acem Şâhının Vükelâsına Yazılmış Mektûbdur (Murâd-ı Sâlis Zamânı)

Murâd Paşa Tarafından Şâh Abbas'ın Mektûbuna Yazılan Cevâb-ı Bâ-Savâbdır
Murâd Paşa'nın İran Vezîrine Mektûbu

Cigalazâde Sinan Paşa Tarafından Şâh Abbas'a İrsâl Olunan Mektûbdur
Pâdişâh-ı Âlempenâh Sultân Süleyman Cânibinden Def'a-i Sâni'de Yazılıp
Gelen Elçi ile Tahmasb Şâh'a Gönderilen Nâme Sûretidir

Def'a-i Hâmisede Yazılıp Van Beglerbegisi Hüsrev Paşa ve Yasavul Başî Veli
Beg Alup Gitdikleri Nâmenin Sûretidir

Def'a-i Sâdisede Karahisar-ı Şarkî Begi İlyas Beg Alıp Gitmek İçin Yazılıp
Hedâyâ ile Gönderildi

Bu Nâme Dahi Şâhın Elçisi Hamza Sultân ile Gönderilmiştir

Pâdişâh-ı Âlempenâh Hazretlerinin Nâme-i Şerîfidir ki Şâh Tahmasb'dan
Gelen Doğanlar Mukâbelesinde Gönderildi

Şâh Tahmasb'a Bu Nâme-i Şerîf Elçi Gitdikten Sonra Yazılıp Ulagla
Gönderilmiştir Kars Ahvâli İçin Yazılmıştır (Varak 67)

Bu Nâme-i Şerîfe Dahi Müsvedde Olunup Gönderilmiştir

Bu Nâme-i Şerîfe Dahi Pâdişâha Tahmasb Şâh Cânibinden Sultân Bâyezid'in
Günâhı Afvî İçin Gelen Nâme'ye Cevâb Yazılmıştır Ammâ Tesvid Olunup
Gönderildi (Gönderilmedi?)

Bu Nâme-i Şerîf Şehzâde Sultân Selim Cânibinden Şâha Gönderildi

Pâdişâh-ı Âlempenâh Cânibinden Etrâf-ı Memâlikde Olan Hânlara Yazılan
Nâmeler Sûretidir:

a-Pâdişâh-ı Âlempenâh Tarafından Devletgiray Hân'a Yazılan Nâme-i Şerîf
Sûretidir

b-Kâsım Mîrzâ'ya Yazılan Nâme-i Şerîf Sûretidir Tatar Hâna Yazılan Elkâb
Yazıldı

c-Yaka Türkmanına Yazılan Nâme-i Şerîfidir. Sonra Tebdîl Olunup Âhir
Gönderildi

d-Kırım Begi Şâmhâl Beg'e Yazılan Nâme-i Şerîf-i Hümayunun Sûretidir

e-Bu Nâme-i Şerîf Dahi Yusuf Sultân'a Yazılan Nâme-i Hümayun Sûretidir

Acem Şâhi Abbas Şâh Sulh İçin Haydar Mîrzâ Geldikde Merhûm Sultân
Murâd Hân Bin Selim Hân Cânibinden Sulhnâme Fermân Olunup Mukaddemâ
Nişancı Yahyâ Efendi İnşâ Eyleyip Hayyiz-i Kabûlde Vâki' Olmayıp Bilâhare Hâce
Efendi İnşâ Edip İrsâl Olunan Nâmedir (Mükerrerdir)

Merhûm Sultân Murâd Bin Selîm Hân Tarafından Gâzîgiray Hân'a İrsâl Olunan Nâmedir bi-inşâ-i Hâce Efendi Rahmetullâhi Aleyh

Merhûm Sultân Murâd Hân Bin Selîm Hân Tarafından Şarkda Serdâr Olan Mustafâ Paşa'ya Gönderilmiştir bi-inşâ-i Hâce Efendi el-merhûm

Şeref Hân Kızılbaşdan Dönüp Âl-i Osmâna Mütâbaat Etdikde Cânib-i Sultâniden İrsâl Olunmuşdur Bi-inşâ-i Hâce Efendi el-merhûm (Mükerrer)

Mukaddemâ Şâh-ı Acem Hudâbende'den Sultân Murâd'a Gönderilen Mektûb Süretidir

Şehzâde Sultân Selîm Tarafından Sultân Bâyezîd Husûsiyiçün Şâh Tahmasb'a Gönderilen Mektûb Süretidir

Şehzâde Sultân Selîm Tarafından Def'a-i Sâlisede Şâh Tahmasb'a Gönderilen Mektûb

Sultân Süleyman Vüzerâsının Şâh Tahmasb Vüzerâsına Gönderdikleri Mektûb Süretidir

Sultân Süleyman İbtidâ Cülûs Eyledikde Tahmasb Şâha İrsâl Eyledigi Nâmedir

Sultân Selîm Hân Bin Bâyezîd Hân Kızılbaş Seferine Giderken Üsküdar'a Geçdikde Şâh İsmâ'il'e Gönderdiği Mektûb Süretidir (Türkçe'ye Tercümedir)

Tehniyetnâme-i Ulemâ Merhûm Hâce Efendi İnşâsıdır

Merhûm Murâd Paşa Tarafından Şâm-ı Şerife Gönderilen Nâme-i Nâmi Süretidir (Bu ser-nâme yanlıştır. Murâd Paşa Tarafından Şâh Abbas'a Gönderilmiştir. Celâlilerin Te'dibini Hikâye Eden ve Müsâlaha Teklifinden Bâhis Olan Bu Uzun Mektûbun Târîhi Zülka'de Sene 1017'dir)

Şâh-ı Acemin Vekili Olan Nizâm Hân'ın Nihâvend Kal'ası Husûsunda Gelen Mektûbunun Cevâbında Vezîr Kâsım Paşa Tarafından Yazılan Mektûb Süretidir. Târîhi Şa'bân Sene 1012

Şâh-ı Acem Tarafından Sınur Husûsiyiçün Yazılan Nâme Süretidir. Ca'fer Varıp Kat'ı Sınurda Bulunmak Şartıyla

Şâhzâde Civânbaht Hazretlerinin Hotâni Mahallinde Şâh Tarafından Gelen Nâmeye Cevâbdır

Vezîr Ferhad Paşa Tarafından Şâh Abbas'a Gönderilen Nâmedir. Târîhi Muharrem Sene 1000

Bagdâd Serhadinde Kalan Hâkimi Olan Abbas Şâh Verdi Hân'a Sinan Paşa Tarafından Yazılmışdır

Serhad Beglerinden Birine (Kırım Hânına) İrsal Olunmuşdur

Duzful? Hâkimine Gönderilen Nâme-i Hümayun Sûretidir

Sâdâtdan Ocak Beglerinden Mîr İbrâhim'e Gönderilmiştir

Veziir-i A'zam Müşir-i Efham Murâd Paşa'ya Verilen Serdârlık Berâtının Sûretidir

Veziir-i A'zam ve Serdâr-ı Ekrem Ali Paşa Kırâfe-i Kübrâda İmâm Şâfi'î Hazretlerinin Merkad-i Münevverlerinde İcrâ Eyledikleri Sakâya ve Müsâlahata Vakf İçin Temliknâme Sûretidir

Veziir-i A'zam İbrahim Paşa'ya Temlik Olunan Havâss ü Karyenin Mülknâmesidir

Merhûm Sultân Mehmed Hân Vâlidesi Hazretlerine Zeyneb Sultânın Gönderdiği Mektûb Sûretidir

Beglerbegilerden (Melik Berîd) Nâm Bege Şâh Tarafından Gönderilen Nâme Sûretidir

Hükmî Efendiye Verilen Şâhnâmecilik Berâtıdır

Bagdâd Muhâfazasında Olan Veziir Sinan Paşa Tarafından Dergâh-ı Mu'allâya Yazılmışdır

Merhûm Sultân Murâd Hân Bin Selîm Hân'a Bagdâd Beglerbegisinin Gönderdiği Arz Sûretidir (Târîhi sene 998)

Sûret-i Arz-ı Serhaddir ki Zikr Olunur

Kâyimmakâm H azretlerinden Veziir-i A'zam ve Serdâr-ı Ekrem Hazretlerine Gönderilmiştir

Ser-Muhâfazasında Olan Beglerbegilerden Veziir-i A'zama Gelen Sûretidir

Kibârdan Birine İştîyâknâmedir ki Zikr Olunur

Şeyhülislam Hazretlerine Yazılan Şefâ'atnâmedir

Akrândan Birine İştîyâknâmedir ki Zikr Olunur

Re'îsülküttâba Ketb Olunmuşdur

Te'ehhüle İcâzet Talebi İçin Yazılmışdır

Vazîfe Ricâsına Gönderilen Tezkereye Cevâb

Da'vet-i Yârân İçin Tahrîr Olunmuşdur

İnşâ-yı Musanna', Dîbâce-i İnşâ-ı Mektûb, Mektûb-ı Nâzik ü Latîf Dîbâce-i Mektûb-ı Zibâ

Kazı Hân ile Şâh-ı Aceme Gönderilen Mektûb Sûretidir bi-inşâ-i Şeyhülislâm Cizre Hâkimi Mîr Şerefe Sâbıkâ Celâlî Üzerine Serdâr Olan Veziir Hasan Paşa Tarafından Verilen Ahdnâmedir ki Zikr Olunur

Kat'ı Sinur Hususiyiçün Sâhib-i Devlet Vezîr-i A'zam Mehmed Paşa Hazretleri Tarafından Yazılana Mektûb Sûretidir (Târîhi Şevval Sene 1023)

Bin On Yedi Senesinde Bec Kralına Yazılan Ahdnâme-i Hümayun Sûreti

Nemçe Kralına Gönderilen Mektûb Sûretidir

Leh Kralına Yazılan Nâmedir fî-şehri receb li-sene 1023 der-zamân-ı Hükmi Efendi

Venedik Beglerine Verilen Ahdnâme-i Hümayun Sûretidir

Mecmu'a-i Münşe'atın Hâşiyesindeki Mekâtib ve Muharrerâtın Fihristi

Çaldıran'da Erdebil Oglu Münhezim Oldukda Sultân Selim Tarafından Şehzâde Sultân Süleyman'a Gönderilen Fetihnâmedir

Sultan Selim Kemah'ı Feth Edip Alâü'ddevle'nin Hakkından Geldikte Şehzâde Sultân Süleyman'a Gönderdiği Nâmedir

Mahrûse-i Mısır Feth Olundukda Sultân Selim Tarafından Şâhzâde Sultân Süleymana Gönderilmişdir

Şehzâde Sultân Süleyman Tarafından Yazılan Cevâbnâmedir

Bu Tehniyenâmeyi Bursa Kazısı Göndermiştir

Sultân Bâyezîd Hân (x) Def'a-i Sâniide Arnavud Vilâyetlerin Feth Etdikde Şehzâde Sultân Mustafâ'ya Gönderdiği Nâmedir (x:Sultân Mehmed Hân olması lâzımdır. Şâyed Sultân Bâyezîd ise mürselün ileyhin Şehzâde Sultân Abdullah olması icab eder.)

Kemah ve Zülkadriyye Feth ü Teshîr Olundukda Şehzâde Sultân Süleyman Tarafından Sultân Selim'in Fetihnâmelerine Cevâbdır

Sultân Selim Memâlik-i Diyârbekr'i Feth ü Teshîr Eyledikde Semerkand Pâdişâhı Ubeyd Hân'ın Gelen Nâmesine Cevâb Yazıp Bu Fütûhâtı İ'lâm Buyurmuşlardır

Sultân Süleyman Engürüs Kralını Mohaç Ovasında Maglub Etdikde İstanbul'da Kâyimmakâma Gönderilen Fetihnâmedir

Sultân Mehmed Hân Egri Kal'asın Feth Etdikde İstanbul Muhâfazasında Olan Hasan Paşa'ya ve İstanbul Kazısına Yazılan Fetihnâmedir

Bin Yigirmi Dört Senesi Cemâziyel evveli Gurrinden Yigirmi Yıla Varınca Roma Cesarı ile Sulh Olup Ali Paşa Tarafından İn'ikâd-ı Sulh İçin Kethüdâsı Sahden? Geldikten Sonra Yazılan Ahdnâme-i Hümayunun Sûretidir

Bu Ahdnâme-i Hümayun Dahi Bec Kralına Sultân Selim ibn Murâd Hân Zamanında Verilmiştir Sene 975

Sultân Süleyman Zamanında İspanya Kralına ve Frenç Kralının Elçileri Geldikde Yazılan Ahdnâme-i Hümayunun Sûretidir. Sene 954, 968

Sultân Süleyman Cânibinden Filurdin Beglerine Gönderilen Ahdnâme-i Hümayun Sûretidir

Bin Yigirmi Üç Senesinde Erdel Hâkimine Elleri Olan Ahdnâme Mücibince Müceddeden Verilen Ahdnâme-i Hümayun Sûretidir

Franca Kralına Yazılan Ahdnâme-i Hümayunun Sûretidir (Sultân Ahmed Hân-ı Evvel Zamanında)

Şehzâde Sultân Bâyezîd Acemde Girift Oldukda Sultân Süleyman Hân Tarafına Göndermek İçin Şâh Tahmasb'dan Nâme Gelip Âdem Talep Eyledikde Gönderilen Nâme-i Hümayundur (9 Rebî'ülevvel Sene 967)

Sultân Süleyman Tarafından Revan ve Kars Sınuru İçin Tahmasb'a Yazılan Nâmedir

Def'a-i Sâni'de Sultân Süleyman Tarafından, Gelen Elçiler ile Tahmasb'a Gönderilen Nâme-i Hümayun Sûretidir (Şehzade Bâyezîd Hakkında Gurre-i Şa'bân Sene 967)

Sultân Süleyman Cânibinden Şehzâde Bâyezîd Husûsunda Şâh Tahmasb'a Yazılan Nâme-i Hümayun Sûretidir

Sultân Süleyman Hân Cânibinden Def'a-i Hâmisede Şâh Tahmasb'a Gönderilen Nâme-i Hümayundur (Şehzâde Sultan Bâyezîd Hakkında)

Şah Abbas'a Yazılan Nâme-i Hümayun Sûretidir

Kırım Hânına Yazılan Nâme-i Hümayun Sûretidir (İran Seferine İştirak Etmesi Hakkında)

Tatar Hânı İslâm Giray Hân'a Gönderilen Nâme-i Hümayundur (İran Seferine İştirak Etmesi Hakkında)

Kırım Hânı Can Bek Giray Hân'a Yazılmış Nâmedir (Sene 1026 Sefere İştirâk Hakkında)

Abdullah Hân'a Yazılan Nâmedir (Sultan Mehmed-i Sâlis Tarafından)

Kırım Hânı Gâzi Giray Hân'a Gönderilmiş Nâme-i Hümayundur bâ-müsvedde-i Hâce Efendi

Bu Dahi Kırım Hânına Yazılmış Nâme-i Hümayun Sûretidir (Vezîr-i A'zâm ve Serdâr-ı Ekrem Mehmed Paşa ile Birlikde İran'a Sefer Eylemeleri Hakkında)

Kırım Hânı Gâzi Giray Hân'a Yazılan Nâme-i Hümayundur bâ-müsvedde-i Mü'ezzinzâde (İran Seferine İştirâk Etmesi Hakkında)

Bu Dahi Kırım Hânı Cân Bek Giray Hân'a Yazılmış Nâmedir (İran Seferine İştirâk Etmesi Hakkında)

Hanzâdelere Yazılmış Nâme-i Hümayundur

Mehmed Giray Hân'a Yazılmış Nâme-i Hümayundur bâ-müsvedde-i Hâce Efendi (İran Seferine İştirâk Etmesi Hakkında)

Sultân Murad Hân Tarafından Kırım Hânı Mehmed Giray Hân'a Yazılmışdır (İran Seferine İştirâk Etmesi Hakkında)

Franca Pâdişâhına Yazılmış Nâme-i Hümayundur (Sultan Süleyman Hân Tarafından)

Bu dahi Franca Pâdişâhına Yazılmış Nâme-i Hümayundur (Sultan Süleyman Tarafından)

Sultân Süleyman Tarafından ... Kemahı Ali Hân'a Yazılmışdır

Sultân Süleyman Tarafından Agakay Oğlu Hacım Sultâna Yazılmışdır

Sultân Süleyman Esnâ-yı Muhârebede Gavri'ye Gönderdiği Nâmedir Sene 922

Sultân Süleyman Tahtına Cülûs Etdiklerinde Mısır Hâkimi Hayr Beg'e Yazılmış Nâme-i Hümayundur Sene 926

Sultân Süleyman Tarafından Kansu Gavri'ye Yazılmışdır Sene 922

Simon Hân'a Yazılmış Nâme-i Hümayun Sûretidir

Meş.... Hâkimine Yazılmış Nâme-i Hümayun Sûretidir

Ferhad Paşa'dan İran Vezîrine Mektûb

Geylan Hâkimi Ahmed Hân Husûsu İçin Vezîr-i A'zâm Tarafından Acem Şâhı Olan Abbas'a Yazılmış Mektûbdur

Osman Paşa Demirkapı Muhâfazasında İken Kırım Hânı Mehmed Giray Hân Ta'yîn Olundukda Yazılan Hük-m-i Şerîfdir

Tunus Kulu İle Cezâyir Kulu Mâbeynlerinde Şikâk ü Nifâk Vâki' Oldukda Va'd ve Va'id Yüzünden Yazılan İstimâletnâmedir bâ-müsvedde-i Hâcezâde Mehmed Efenedi

Şark Seferinde Serdâr Olan Mustafa Paşa'ya İrsâl Olunan İstimâletnâmedir bâ-müsvedde-i Hâce Efendi

Osman Paşa ile Şark Seferinde Olan Asâkir-i Nusret-müessire Yazılan İstimâletnâmedir bâ-müsvedde-i Hâce Efendi

Vezîr Sinan Paşa Şark Tarafında Serdâr İken İrsâl Olunan İstimâletnâmedir

Kırım Hânı Gazi Giray Hân'a Taraf-ı Hümayun-ı Pâdişâhîden Kılıç ve Kaftan İrsâl Olundukda Yazılan İstimâletnâmedir

Veżir-i A'zâm Cânibinden Aceme Yazılmış Mektûb-ı Meveddet-üslûbdur

Sultân Süleyman Cânibinden Tahmasb Şâh'a – Şehzâde Sultân Bâyezîd İsyân Etdikde İbtidâ Yazılan Nâme-i Şerîfe Sûretidir ki Üsküdar'da Sefer-i Hümayun Niyyetine Çıkdıkları Zamanda Yazılmışdır

Def'a-i Sâlisede Bu Nâme-i Şerîfe Yazılıp Ali Paşa ve Hasan Aga ile Tahmasb'a Gönderilmiş Olup Şâh'dan Gelen Nâmeye Cevâbdır

Def'a-i Râbi'ada Mustafâ Çavuş ve Hasan Çavuş ile ve Elçi Adamlarından İns Kulu ve Hâce Bayrâm ile Gönderilen Nâme-i Şerîfe Sûretidir

Sultân Bâyezîd'i Dört Oglu İle Bile Verdikde Yazılıp Şâhın Çavuşbaşısı ile Şâh'a Gönderilen Nâmenin Sûretidir

Bu Mahalden Sonra Dahi Sultân Süleyman Hân Tarafından Etrâf ve Eknâf-ı Memâlikde Olan Hânlara Yazılmış Nâme Sûretleridir ki Zikr Olunur

1-Bu Nâme-i Şerîfe Pir Mehmed Hân'a Yazılmışdır

2-Yaka Türkmâni Hânı Ali Sultâna Yazılmışdır

3-Lâr Hânı İbrahim Sultâna Yazılmışdır

Şehzâde Sultân Selîm Cânibinden Şâha Yazılan Nâme Sûretidir. Ammâ ki Bu Nâme Gönderilmeyip Âhir Gönderildi

Şehzâde Sultân Selîm Tarafından Şâha Gönderilen Nâme-i Şerîfenin Sûretidir

Şehzâde Sultân Selîm Cânibinden Şâha Tesvîd Olundu Ammâ Gönderilmeyip Tebdîl olundu

Geylânî Ahmed Hân'dan Nâme ve Elçi Gelip Şâh Abbas'dan Tekrar Elçi Geldikde Pâdişâh-ı Âlem-penâh Tarafından Şâha Nâme Yazılıp Gönderilmiştir be-inşâ-i Hâce Efendi

Sultân Murâd Cânibinden Mehmed Giray Hân'a Nâmedir bâ-inşâ-i Hâce Efendi

Def'a-i Sâniide Sultân Murâd Tarafından Mehmed Giray Hân'a Nâmedir bâ-inşâ-i Hâce Efendi

Yanık Kal'asın Feth Etdikde Sultân Murâd Tarafından Sinan Paşa'ya Gönderilen Nâmenin Sûretidir bâ-inşâ-i Hâce Efendi

Serdâr Sinan Paşa Belgrad'da İken Küffâr-ı Hâksâr Ba'zı Kılâ'ı Müslimîne Düşüp Filek Kal'asın ve Ba'zı Kılâ'ı Dahi Aldıklarında Hâce Efendi İnşâ'ıyla Gönderilen Sûretidir

Şehzâde Sultân Selîm Karındaşı Sultân Bâyezîd ile Muhârebe Edip Ba'dehu Sultân Süleyman'a Gönderdiği Mektûbun Sûretidir

Kâmi Efendi'nin Sultân Süleyman Hân'ın Rikâb-ı Hümayunlarına Arz-ı Hâl Tarîkiyle Verdigi Mektûb Sûretidir

Şehzâde Sultân Selîm Tarafından Def'a-i Sâni'de Şâh Tahmasb Tarafına Gönderilen Mektûb-ı Meveddet-üslûbdur

Ali Paşa Vesâir Vüzerâ Agzından Şâh Tahmasb'ın Vüzerâsına Gönderilen Nâmenin Sûretidir

Def'a-i Râbi'ada Sultân Selîm'in Şâh Tahmasb'a Gönderdiği Mektûbdur ki Kara Fazlı İnşâsıdır

Şehzâde Sultân Bâyezîd Şehzâde Sultân Selîm İle Muhârebe Edip Münhezim Olup Şâha Kaçıp Gittikde Sultân Süleyman Hân Tarafından Gönderilen Nâme Sûretidir

Sultân Süleyman Hân'ın Şâh Tahmasb'a Gönderdiği Mektûb Sûretidir

Abaza Paşa'nın Yeniçeri Agası Halil Aga Tarafından Gönderilen Mektûbuna İrsâl Etdiği Cevâb Sûretidir

Vezir-i A'zâm Ferhad Paşa Tarafından Şâh Abbas'a Gönderilen Nâmenin Sûretidir fi Muharrem sene 1000

Şâh-ı Acem Tarafından Gelen Nâmenin Cevâbında Yazılan Nâme Sûretidir der-Zamân-ı Sadâret-i Ferhad Paşa

Vezir Sinan Paşa'ya Şâh-ı Acemden Gelen Mektûbdur bi-lafzihi

Sâbıkâ Bagdad Beglerbegisi Olan Sinan Paşa'ya Şâh-ı Gümrâh Tarafından Gelen Mektûbdur

Vezir Hasan Paşa Cânibinden Kırım Hânı Tarafına Yazılan Mektûb Sûretidir Sene 1015

Hind Hükümdârı Celâleddin Mehemmed Ekber Şâh'a İrsâl Olunan Mektûb Sûretidir

Sultân Mehmed Hân Cânibinden Buhârî Hânî Abdullah Hân'a Yazılmışdır

Bu Dahi Sultan Mehmed Hân Cânibinden Buhârî Hânî Abdullah Hân'a Yazılmışdır

Serhad Beglerinden Birine Gönderilmişdir

Bu Dahi Duzful? Hâkimine Gönderilmişdir

Aşîret Beglerinden Birine Gönderilmişdir

Pâdişâh Hazretleri Tarafından Özbek Hânı Abdulbâkî Hân'a Gönderilmişdir Sene 1013

Vezir-i A'zâm Ali Paşa'ya Engürüs Serdârlığı İçin Yazılan Berât Sûretidir

Sâbıkâ Kapudan Olan Hâfız Ahmed Paşa Hazretlerine Verilen Serdârlık Berâtının Süretidir

Veżîr-i A'zam Mehmed Paşa'ya Semendire Sancagında Temlik Olunan Milk-i Kurrânın Mülknâmesidir li-Hükmî Efendi

Münşeâtlarda genellikle ilk bölümde eser sahibi ismini zikreder. Ancak bu Münşeâtta eser sahibi evvela yaratıcıya hamd ve sena dolu ifadelerle yer verir. Ardından, ilim erbabının; *selâtin-i adâlet-unvân ve havâkîn-i ma'rifet-nişân* hazerâtının zamanlarında meydana gelen fetih ve zaferler ve hayırlı işler için ısdar eyledikleri nâmelerden her birinin mecmûalarda kayd edildiğini bildiklerini söyler. Kendisinin dahi bunların zayi ve telef olmaması için hakan ve sultanların hayırlı işlerinin anıldığı her defasında hayırla yad edilmek ümidiyle bu çalışmayı meydana getirmek istediğini söyler. Ne var ki “bu fakir-i alil râcî-i rahmet-i Rabb-i Celil ...” şeklinde, tevazu ile başladığı terkinin sonunda bir kelimelik boşluk bırakır ve fakat ismini zikretmez.

Bilindiği gibi Münşe'ât Mecmû'alarındaki yazılar çoğunlukla, ağdalı üslûpla yazılan metinlerdir. Nitekim bizim çalışmamıza konu mecmuadakilere de oldukça ağır bir dile sahiptir. Arapça ve Farsça terkipler sıklıkla yer alır ve her birinde seci'li nesir ağırlıklıdır. Mecmuanın, Hz. Peygamber'den başlayarak, dört halifeyi ve Hz. Hasan ve Hüseyin'le alakalı yazışmalardan müteşekkil ilk bölümü tamamen Arapça'dır. Diğer bölümlerin tamamı ise Türkçe'dir. Her ne kadar kimi mektupların aslı Farsça olsa da bunlar Türkçeye aktarılarak esere dercedilmiştir.

Sonuç

Gerek tarihi gerekse dil özellikleri bakımından önemli olan bu tür eserler, aynı zamanda dönemin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel cephesine ışık tutması yönleriyle de birincil kaynak özelliği taşırlar. Muhtevî oldukları yazışmalarda geçen yer ve kişi isimleri, anlatılan olaylar, davranış kalıpları hiç şüphesiz ki sosyal bilimlerin her şubesi için ayrı ayrı kıymeti hâizdir.

Sonnotlar

¹ Merhum Hoca'nın kütüphanesi manevî oğlu Prof. Dr. Refet YİNANÇ tarafından Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır. Ancak Mükrimin Hoca'nın Türk tarihi ile ilgili notları hâlen Prof. Dr. Refet YİNANÇ'ta bulunmakta ve bunlar yayına hazırlanmaktadır.

Kaynakça

- Ahmet Vefik Paşa (2000), *Lehçe-i Osmânî*, Ankara.
- DAŞ (2003), Abdurrahman. *Osmanlılarda Münşeât Geleneği*, AÜ SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- GÖKÇE (2006), Recep. *Eski Türk Edebiyatında Mektup ve Bir Mecmua-i Münşeât*, EÜ Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- KARAKOÇ (2006), Ülkü. *Münşeât Mecmuası*, EÜ SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- KÜTÜKOĞLU (1998), Mübahat S. *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul.
- LEVEND (1998), Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara.
- ŞAHİN (2005), Oğuz. *Mecmûa-i Münşeât*, EÜ SBE, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Şemseddin Sami (2001), *Kâmus-ı Türki*, İstanbul.
- Tâhirü'l-Mevlevî (1994), *Edebiyat Lûgati*, İstanbul.